

Lausunto

28.05.2026

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Lainsäädäntöuudistus on suunnaltaan oikea. Asiakkaan prosessi selkeytyy, päällekkäisten asiakkuuksien siirtymät vähenevät ja painopiste siirtyy ammatillisen harkinnan vahvistamiseen ja hallinnollisen työn keventämiseen. Hyvinvointialue pitää tarkoituksenmukaisena siirtymistä laajempiin palvelukokonaisuuksiin sekä sääntelyn keventämistä, koska se vastaa sosiaalihuollon käytännön työn tarpeita. Nykytilanne johtaa epätarkoituksenmukaisiin tilanteisiin ja on liiaksi sidoksissa yksittäisen hyvinvointialueen prosessivalintoihin. Muutos mahdollistaa organisaatorakenteen keventämisen, sosiaalihuollon viranhaltijoiden joustavamman käytön ja asiakasprosessin sujuvoittamisen. Lainsäädännöllä tulee kuitenkin varmistaa, että uudistuksessa perustason palveluihin resursoidaan riittävästi ja ne ovat velvoittavuudeltaan rinnasteisia erityistason palveluihin. Ehdotetut muutokset ovat sisällöltään monilta osin perusteltuja, mutta esityksen lähtökohta on selvästi talousnäkökulmainen, jolloin muu tarkoituksenmukainen muutostarve jää taustalle. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue toteaa, että uudistus ei ole nykyisessä muodossaan toteutettavissa rahoituksen vähentämiseen perustuvana säästötoimenpiteenä ilman, että palvelujen saatavuus tai vaikuttavuus heikkenee.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen aktiivisen työskentelyroolin vahvistaminen on kannatettavaa ja vahvistaa suhdeperustaisen työskentelyn toteuttamista. Kirjaamisen keventäminen ja työskentelyn painopisteen siirto asiakasta kohtaavaan työhön on oikeasuuntainen kehityssuuntaus. Asiakkaan tarpeeseen keskittyvä lähtökohta palveluluettelon sijaan tukee vaikuttavampaa työtä ja on sikäli linjassa tavoitteiden kanssa. Hyvinvointialueille mahdollistuu palvelujen järjestäminen alueen asukkaiden tarpeiden mukaisesti ja uudenlaisten rakenteiden luominen käytännön tarpeen mukaan. Riskinä on alueellisen eriarvoisuuden lisääntyminen, kun palveluja muotoillaan ilman velvoittavaa lainsäädäntöä. Esitys poistaa osittain tiettyjen palvelujen lainsäädännöllisen suojan, kuten kasvatus- ja perheneuvonnan osalta, jolloin tiukan taloustilanteen oloissa nämä palvelut ovat erityisen alttiita karsinnalle.

Palvelutarpeen arvioinnin laajuus ja toteuttaminen ovat tähän asti vaihdelleet palvelutehtävien välillä ja saaneet ajoittain suhteettoman suuren merkityksen asiakasprosessissa. Sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön nostaminen lainsäädännön keskiöön on perusteltua, mutta se tulee haastamaan hyvinvointialueita erityisesti iäkkäiden palvelujen järjestämisessä, joissa sosiaalihuollon viranhaltijoiden resursointi on lähtökohtaisesti ollut alimitoitettua. Sosiaalihuoltolakiin tehtävät muutokset eivät saa aiheuttaa ristiriitoja erityislainsäädäntöön, esimerkiksi vammaispalvelulakiin, jossa palvelutarpeen arviointi on velvoittava. Esitys kääntää kokonaisuutta arvioinnista toteuttamiseen, mitä pidetään lähtökohtaisesti tarkoituksenmukaisena.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Asiakassuunnitelman määrittely erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle on kannatettavaa. Pykälä selkeyttää erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkuuden määritelmää, mutta muiden lakien suunnitelmiin ja mahdollisiin päällekkäisyyksiin tulee kiinnittää huomiota. Hyvänä pidetään sitä, että erityisen tuen asiakkaan palveluiden toteutumiseen kiinnitetään huomiota koko asiakasprosessin ajan, niin kauan kuin erityiselle tuelle on tarvetta. Harkintamahdollisuutta omatyöntekijän koulutustaustasta pidetään myönteisenä, koska se mahdollistaa hyvinvointialueella resurssin joustavan käytön.

Esityksen mukaan erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palveluja voidaan kohdentaa myös sosiaaliohjaajille. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 45 § velvoittaa tekemään kiireelliset toimenpiteet ja 46 § hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset virkasuhteisen sosiaalityöntekijän toimesta. Esityksestä jää epäselväksi, miten sosiaaliohjaaja-painotteinen palvelujen kohdentaminen toteutetaan tilanteissa, joissa asiakkaan terveys tai turvallisuus on vaarantunut. Esityksessä olisi syytä selventää sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan toimivallan jakoa erityisesti suhteessa sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:n päätöksentekomenettelyihin, jotta uudistuksen tavoite

sosiaalityöntekijän osaamisen kohdentamisesta erityisosaamista vaativiin tilanteisiin toteutuu eivätkä asiakkaan oikeudet vaarannu.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Pykälän tavoite hyvinvoinnin edistämisestä väestö-, yhteisö- ja yksilötasolla on tarpeellinen. Vaikuttavien toimintatapojen luominen edellyttää pykälän sisään kirjoitettua monitasoista hyvinvoinnin rakenteellista edistämistä sekä monialaista yhteistyötä. Pykälä siirtää huomion yksilökohtaisesta työstä laajemmaksi monialaiseksi yhteisövaikuttavaksi työksi, mikä on kannatettava suuntaus.

Hyvinvoinnin edistämistä ja rakenteellisen sosiaalityön kokonaisuutta tulisi tarkastella yhtenä kokonaisuutena myös lainsäädännössä. Nykyinen lainsäädäntö ei ohjaa riittävästi keinoja ja resursseja, joita työhön tulee kohdentaa, eikä esitetty pykälä tuo tähän selkeää korjausta. Hyvinvointialueet tarkastelevat hyvinvoinnin edistämistä liiaksi terveydenhuollon mittarien kautta, johon myös kansallinen rahoitus pohjainen ohjaus alueita kannustaa. Mikäli lainsäädännön kautta ei onnistuta osoittamaan sosiaalipalveluille konkreettisia mittareita hyvinvoinnin tukemiseksi, kansallista ohjausta tarvitaan aikaisempaa enemmän yhdenvertaisen rahoituksen turvaamiseksi.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen nostaminen ensisijaiseksi tuen muodoksi on kannatettavaa. Sosiaaliohjauksen resurssilla on tähän asti toteutettu monenlaista palvelua, joten resurssin suuntaaminen vahvasti sosiaaliohjaukseen ei välttämättä vähennä henkilöstö- tai ostopalvelutarvetta samassa suhteessa. Lainsäädännön mitoitus ei myöskään samassa suhteessa turvaa sosiaalityön toimintaedellytyksiä resurssisiirroista huolimatta. Sosiaalityön asiakkuudet muodostuvat erityistä tukea tarvitsevista asiakkaista ja entisistä lastensuojelun avohuollon asiakkuuksista, eikä esitetty mitoitus turvaa vaikuttavan työskentelyn mahdollisuuksia.

Järjestämisvastuun tarkennus on selkeä. Luku selkiytyy kokonaisuudessaan muutosten myötä. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen määrittely sosiaalihuollon ammatilliseksi asiantuntijatyöksi selkiyttää sekä työntekijöiden roolia että professiota tilanteissa, joissa hyvinvointialueet eivät kokonaisuutta itse tunnista. Ehdotus palauttaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen asiakasta kohtaavaksi työksi. Sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön selkeyttämiseen ja kehittämiseen tarvitaan

valtakunnallisia panostuksia. Sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön vaikuttavuuden työskentelyä tulee kehittää tutkimukseen perustuen huomioiden eri asiakaskohderyhmät.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Lainsäädäntöehdotus antaa hyvinvointialueille mahdollisuuden organisoida palvelut ja osaaminen väestön alueellista palvelutarvetta vastaavasti. Toisaalta tämä voi tuottaa alueellista eriarvoisuutta, kun palveluja järjestetään ilman velvoittavaa lainsäädäntöä. Riskinä näyttäytyy, että kasvatus- ja perheneuvonnan lainsäädännössä tähän asti turvattu monialainen työ purkautuu eikä korvaavaa rakennetta pystytä turvaamaan taloussäästöjen paineessa. Esityksen vaikutusarvio lähtee siitä, että psykologien työpanos kasvatus- ja perheneuvonnassa vähenee 40 prosenttia. Tämä on merkittävä lukumääräinen oletus, jonka todelliset vaikutukset perustason mielenterveys- ja kehityspsykologiseen tukeen sekä erikoissairaanhoidon kuormitukseen jäävät vaikutusarviossa pintapuolisesti käsitellyiksi.

Taloudellisen tuen nostaminen lainsäädäntötasolla lapsiperheiden tukimuodoksi on selkiyttävää. Tehostetun perhetyön ja perhekuntoutuksen asiakkaiden hoitaminen yleisen sosiaalihuollon piirissä ilman näiden palvelujen erillistä lainsäädännöllistä turvaa ei vastaa Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen kokemusta näiden asiakkaiden todellisesta tuen tarpeesta. Mainitut asiakkaat ovat usein lastensuojelun avohuollon asiakkuuksien rinnalla, jolloin heille tarjottavan tuen riittävyys ei voi nojata pelkästään yleiseen sosiaalihuoltoon ja taloudelliseen tukeen.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Toiminnan velvoittavuuden kaventaminen antaa hyvinvointialueelle mahdollisuuksia kehittää palveluita alueellisen tarpeen mukaisesti. Asiakaskunta nykyisissä palveluissa ei lähtökohtaisesti ole toimintakyvyltään sellaista, että työllistymisen edellytykset olisivat mittavat. Mikäli velvoittavuutta palveluun ei jatkossa ole, on todennäköistä, että osa nykyisin palvelua tarvitsevista asiakkaista ei tule toimintakyvyn ja osallisuuden tuen piiriin lainkaan. Tämä lisää riskiä epäsuotuisalle syrjäytymiskehitykselle ja kuntoutumisen vaarantumiselle.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen väestöllinen huoltosuhde on 73,1, kun se koko maassa on 61,6 (Tilastokeskuksen StatFin-väestörakennetilasto, päivitetty 31.3.2026). Lisäksi alueella harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus on 15,3 prosenttia, kun vastaava osuus koko maassa on 4,5

prosenttia. Nämä rakenteelliset tekijät tarkoittavat, että työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelujen järjestäminen Pohjois-Karjalassa on kustannusvaikutukseltaan suhteellisesti raskaampaa kuin tiheimmin asutuilla alueilla, eikä esityksen taloudellinen vaikutusarvio tunnista riittävästi alueellisia kustannuseroja.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Lapsiperhepalvelukokonaisuuden yhteydessä on huomioitava, että kasvatus- ja perheneuvonnan lainsäädännöllinen suojan poistuminen kytkeytyy laajempaan kokonaisuuteen, jossa perustason monialainen tuki on jo nykyisellään epätasaisesti järjestäytyntä. Hyvinvointialue katsoo, että lapsiperhepalvelun käyttöönotto edellyttää valtakunnallisen ohjausvaiheen ja siirtymäajan, jonka aikana eri hyvinvointialueiden käytännöt ja vaikuttavuus voidaan arvioida. Ilman tällaista ohjausta lainsäädännön kautta tavoiteltu palvelujen yhdenmukaisuus ei toteudu.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ohjauksen ja neuvonnan sekä alkuvaiheen arvion toteuttaminen ilman asiakkuuden aloittamista on kannatettavaa. Vahvempi monialainen alkuvaiheen tuen tarpeen arviointi edellyttäisi kuitenkin velvoittavampaa sanamuotoa. Palvelutarpeen arvioinnin määrääjän poistaminen siirtää huomion asiakkuuden sisältöön, mitä pidetään oikeansuuntaisena. Ilmoitusmenettelyn selkiyttäminen yhden lainsäädännön alle on kannatettavaa. Muutos poistaa ilmoittajataholta tarpeettoman arvioinnin huolen tasosta. Nykyinen sääntely on aiheuttanut tarpeetonta työtä ilmoitusten käsittelyvaiheessa, kun ilmoituksia on jouduttu sisällön arvioinnin jälkeen siirtämään eri lainsäädännön alle.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Asiakassuunnitelman kirjaamisen keventäminen on kannatettavaa ja painopisteen siirtäminen asiakkaan kanssa tehtävään muutostyöskentelyyn on oikeansuuntainen. Omatyöntekijän nimeämisen ajoitus ja määritelmä jäävät pykälässä tulkinnanvaraisiksi ja kaipaavat tarkentamista, jottei sääntely synnytä alueellisia eroja. Terveystieteiden koulutustaustan omaavat omatyöntekijät eivät pysty tekemään sosiaalihuollon päätöksiä, mikä lisää ristiriitailanteita sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattilaisten välille, kun sosiaalihuollon viranomaisen joutuu ottamaan vastuun toisen tekemästä tuen tarpeen arvioinnista. Esityksessä tulisi täsmentää juridista vastuuta omatyöntekijän roolissa silloin, kun omatyöntekijä on muu kuin sosiaalihuollon ammattilainen.

Vanhuspalvelulaissa ilmenee sosiaalihuoltolain uudistamisen yhteydessä päivittämistarvetta, jotta sosiaalihuollon ammattilaiset voivat noudattaa sosiaalihuoltolakiin esitettyjä muutoksia. Muussa

tapauksessa iäkkäiden osalta palveluprosessia ei saada toivotusti kevennettyä. Useimmille iäkkäille tuen tarpeen arviointi on riittävä toimenpide. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue esittää, että vanhuspalvelulakiin tehdään palveluprosessin osalta vastaavat muutokset RAI-arviointia lukuun ottamatta.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Työntekijämitoituksen ulottaminen sosiaalihuoltolakiin on hyvä periaatteellinen ratkaisu. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen osalta esitetty mitoitus on kuitenkin liian korkea suhteessa työn vaativuuteen ja vaikuttavan työskentelyn vaatimuksiin.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Omatyöntekijämallin käyttöönotto ja kirjaamisveloitteiden kevennys edellyttävät merkittäviä tietojärjestelmämuutoksia, joiden kustannukset eivät käy ilmi esityksen taloudellisesta vaikutusarviosta. Hyvinvointialueiden tietojärjestelmät ovat eri vaiheissa ja niiden mukauttaminen uuteen sääntelyyn kuluttaa sekä taloudellisia että henkilöstöresursseja. Esityksen tulisi tunnistaa tietojärjestelmämuutosten kustannukset ja huomioida ne hyvinvointialueiden rahoituksessa erikseen.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityöntekijän erityisten tehtävien määrittely on perusteltua, mutta riskinä on, että työ rajautuu ainoastaan lainsäädännössä määriteltyihin tehtäviin. Etuna määrittelyssä on, että sosiaalityöntekijän resurssia kohdennetaan sinne, missä tarve on suurin. Sosiaalityöntekijän asiakkuudet muodostuvat vaativiksi, jolloin riskinä on työn kuormittavuuden vahva kasvu mitoitusta vasten. Sosiaalityön yhdenvertainen toteutuminen hyvinvointialueiden välillä edellyttää vankkaa valtakunnallista ohjausta tehtävien määrittämisessä.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta säätäminen on tärkeää ja turvaa laadukkaasti asiakastyön johtamisen. Sääntelyssä jää kuitenkin epäselväksi, mille organisaatiotasolle viranhaltijan rooli asetuu, mikä saattaa johtaa erilaisiin tulkintoihin hyvinvointialueiden välillä.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kirjaamisveloitteen keventäminen on lähtökohtaisesti oikeansuuntainen toimenpide. Kirjaamisveloitteen keventäminen ei kuitenkaan tuota odotettua taloudellista säästöä, kun samanaikaisesti on toteutettava Kanta-kirjaamisen veloitteet sekä tiedontuotannon vaatimukset. Esityksen perusteluissa esitetty 15 prosentin työajansäästöarvio ei perustu hyvinvointialueilla mitattuun aineistoon, vaan jää teoreettisen tason oletukseksi. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen kokemuksen mukaan kirjaamisen tosiasiallinen kevennys jää huomattavasti tätä vähäisemmäksi.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Asiakasmaksujen korotukset aiheuttavat tosiasiallisen riskin palvelujen alikäytöstä ja siitä, että tarpeenmukaisista palveluista kieltäytyään maksuveloitteiden vuoksi. Sinänsä on kannatettavaa, että maksukykyiset asiakkaat maksavat saamistaan palveluista. Terveystieteiden lainkäytön turvaamisen vuosittaisen maksukattojen ulottaminen sosiaalihoitoon turvaisi asiakkaan kokonaistilannetta paremmin. Asiakasmaksujen kokonaistilannetta tulisi selkeyttää siten, että kaikki asiakkaan saamat sosiaalihoitoon palvelut kerryttävät kattoa ja näin turvaavat asiakkaalle jätettävän kohtuullisen rahavaran. Kaikkia asumispalveluja tulee kohdella yhdenmukaisesti asiakasmaksujen osalta. Asiakasmaksujärjestelmän tulee olla asiakkaalle ennustettava ja ennakoitava, mikä ei tämän lakimuutoksen jälkeenkään toteudu. Lähtökohta, jossa asiakasmaksuilla painetaan yksilön käytettävissä olevat tulot toimeentulotuen tasoiselle vähimmäistulolle, ei ole tarkoituksenmukainen.

Esityksessä ehdotetut pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen laitoshoidon sekä jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun asiakasmaksujen korotukset tulisivat voimaan 1.1.2027. Asiakasmaksumuutoksia koskevat laskelmat on tehty oletuksella, että hyvinvointialueet perivät asiakasmaksulainsäädännön mukaiset enimmäismaksut. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue perii esitykseen sisältyvistä palveluista jo nykyisin enimmäismaksut, eikä aluevaltuusto ole päättänyt lakisääteisistä vähimmäiskäyttövaroista poikkeavista käytännöistä.

Asiakasmaksumuutoksia koskevien taloudellisten vaikutusten arvioinnissa jää epäselväksi, kuinka paljon asiakasmaksuja koskevien maksualennushakemusten ja päätösten määrä hyvinvointialueilla tulisi korotusten vaikutuksesta kasvamaan. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen laitoshoidon sekä jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun maksuista saapuneiden maksualennushakemusten määrä on kasvanut noin 39 prosenttia, eli 169 hakemusta verrattaessa vuoden 2026 ensimmäistä vuosineljännestä vastaavaan aikaan vuonna 2025. Luvut sisältävät yksinomaan asiakkailta saapuneet hakemukset. Tämän lisäksi maksuja on huojennettu suoraan ilman asiakkaalta saapunutta hakemusta erityisesti sosiaalihoitoon ammattihenkilöiden toimesta huollollisin perustein. Hakemusten määrän kasvua selittävät yleisesti kohonnut kustannustaso, etuus- ja korvausmuutokset sekä korottuneet asiakasmaksut. Esitys lisää maksualennushakemusten määrää ja niiden taustalla olevaa todellista

tarvetta entisestään. Esitys kasvattaa hallinnollista työtä ja pidentää käsittelyaikoja, mikäli hyvinvointialueen ei ole mahdollista lisätä henkilöstöresursointia hakemusten käsittelyyn.

Asiakasmaksukorotusten vaikutus on Pohjois-Karjalassa väestörakenteen vuoksi suhteellisesti suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Tilastokeskuksen StatFin-väestörakennetilaston (päivitetty 31.3.2026) mukaan 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on alueella 29,8 prosenttia, kun koko maassa osuus on 23,8 prosenttia. Asiakasmaksukorotukset kohdistuvat ikääntyneitä koskeviin palveluihin painottuvasti, jolloin niiden vaikutus alueen asukkaisiin on suhteellisesti merkittävämpi.

Esitys ei sisällä pitkäaikaisen perhehoidon maksun korottamista. Tätä perustellaan esityksessä sillä, että esityksellä halutaan lisätä ikääntyvien perhehoitoa (s. 178). Tavoite on sinänsä hyvä ja perusteltu. Perustelussa ei kuitenkaan tehdä vertailua jatkuvaan ja säännölliseen kotiin annettavaan palveluun. Esitys ei tue sosiaalipalvelujen järjestämisen painopisteen siirtämistä jatkuviin ja säännöllisiin kotiin annettaviin palveluihin, koska näiden palvelujen maksuja esitetään korotettavaksi. Esityksellä voi olla vaikutusta myös jatkuvan ja säännöllisen kotiin annettavan palvelun piiriin hakeutumiseen entistä myöhemmässä vaiheessa maksun korkeuden vuoksi, mikä on ristiriidassa esityksen tavoitteen kanssa.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Sosiaalipalveluja toteutetaan yhä laajemmin teknologian avulla, mutta esitys ei sisällä riittäviä määrittelyjä teknologian käytöstä. Erityisesti itsemääräämisoikeuden huomioon ottaminen ja teknologian käytön muut keskeiset periaatteet jäävät säätelystä. Hyvinvointialueet tarvitsevat lainsäädännöltä selkeämpää ohjausta teknologian avulla toteutettujen palvelujen tuottamiseen, käyttöönottoon ja valvontaan, mukaan lukien etäpalvelujen järjestäminen ikääntyneiden palveluissa. Sääntelyn nykyinen taso ei vastaa palvelutuotannossa jo käytössä olevien teknologisten ratkaisujen edellyttämää oikeudellista selkeyttä.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ongelmallista on, että rahoituksen muutokset tulevat voimaan jo vuonna 2027. Tämä pakottaa hyvinvointialueet tekemään nopeita ratkaisuja palvelutuotannossa, eikä vaikuttavuuden arvioita ehditä tekemään riittävän huolellisesti. Tämä lisää riskiä hallitsemattomaan muutokseen. Hyvinvointialueet ovat organisoituneet eri tavoin, joten taloudellisten vaikutusten laskeminen esityksen mukaisesti ei anna tosiasiallista kuvaa kokonaisvaikutuksista hyvinvointialuetasolla.

Esityksen mukaan menojen vähentymiseen ja tulojen kasvuun perustuen 85,6 miljoonaa euroa vähennettäisiin hyvinvointialueiden rahoituslain (617/2021) 9 §:n nojalla hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin rahoituksesta vuodesta 2028 lähtien. Rahoituksen arvioidaan vähenevän 35,2 miljoonalla eurolla vuonna 2027. Esityksen perusteella rahoituksen väheneminen kohdistuu 84,1

miljoonan euron osalta sosiaalihuoltoon ja 1,5 miljoonan euron osalta terveydenhuoltoon kotisairaanhoidon asiakasmaksutulojen kasvun kautta. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueeseen kohdistuva vaikutus on esityksen taulukon 3 (s. 130) mukaan vuonna 2027 1,3 miljoonaa euroa ja vuodesta 2028 lähtien 3,1 miljoonaa euroa vuodessa.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue toteaa, että rahoituksen vähentäminen perustuu olennaisilta osin oletuksiin, joiden todentaminen jää esityksessä puutteelliseksi. Kirjaamisvelvoitteen keventämisestä laskettu 15 prosentin työajansäästö ja kasvatus- ja perheneuvonnan psykologityön 40 prosentin vähennys ovat esityksen omia oletuksia, joita ei ole verifioitu hyvinvointialueilla. Mikäli säästöt eivät toteudu esitettyä vauhtia tai laajuutta, rahoituksen vähennys jää hyvinvointialueiden vastuulle ja vaarantaa palvelujen järjestämisen.

Esitys edellyttää, että hyvinvointialueet järjestävät uudistuksen mukaiset palvelut perustuslain 19 §:n ja 22 §:n turvaamien oikeuksien mukaisesti, vaikka rahoitus samanaikaisesti vähenee ja palvelukokonaisuudet (lapsiperhepalvelu, työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuki) laajenevat. Perustuslain 121 §:n 4 momentista johdettavan rahoitusperiaatteen mukaan valtion on huolehdittava, että hyvinvointialueilla on riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua niille säädetyistä tehtävistä. Hyvinvointialueiden rahoituslain (617/2021) 6 §:ssä on vahvistettu sama periaate hyvinvointialueiden rahoituksen tasona. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue katsoo, että esityksessä asetettu rahoituksen vähennys ei ole sopusoinnussa edellä mainitun periaatteen kanssa silloin, kun samaan aikaan otetaan käyttöön uusia palvelukokonaisuuksia ja kasvatetaan asiakasprosessin ammatillisia vaatimuksia.

Toimeenpanon aikataulu on hyvinvointialueiden kannalta liian tiukka. Lakien on tarkoitus tulla voimaan pääosin 1.7.2027 ja osin jo 1.1.2027. Tämä jättää hyvinvointialueille käytännössä alle vuoden valmisteluajan vaadittaviin organisaatiomuutoksiin, henkilöstön perehdytykseen, tietojärjestelmämuutoksiin, asiakasmaksupäätöksiin ja palvelujen uudelleenorganisointiin. Hyvinvointialue esittää, että voimaantulot porrastetaan riittävän pitkälle siirtymäajalle ja että hyvinvointialueille kohdennetaan erillinen siirtymäajan rahoitus uudistuksen toimeenpanoon.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Esitys ei riittävästi tunnista yhteisvaikutuksia muiden samanaikaisesti valmisteltävien tai voimaan tulevien uudistusten kanssa. Sosiaaliturvauudistus, työvoimapaalveluiden järjestämisvastuun siirtyminen kunnille ja työllisyysalueille 1.1.2025 alkaen, kuntoutuksen kokonaisuudistus sekä toimeentulotuen uudistus (HE 116/2025, HE 36/2025) muodostavat yhdessä laajan rakenteellisen muutoksen, jonka kokonaisvaikutusta yksittäisen asiakasryhmän tilanteeseen ei voida arvioida pelkästään sosiaalihuoltolain muutoksen kautta.

Erityisesti työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun käyttöönotto ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoaminen ajoittuvat samanaikaisesti, kun työllisyyspalvelut ovat järjestämisvastuun muutoksen vuoksi vielä vakiintumattomassa tilassa. Riskinä on, että nykyisten kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden palvelupolut katkeavat siirtymävaiheessa eikä korvaavia palveluja ole vielä rakenteellisesti vakiintunut. Hyvinvointialue esittää, että esityksen jatkovalmistelussa arvioidaan eri uudistusten yhteisvaikutusta haavoittuvimpien asiakasryhmien näkökulmasta ja huolehditaan riittävästä siirtymäaikatratkaisusta.

Esityksen muut vaikutukset (henkilöstöön kohdistuvat vaikutukset, alueelliset vaikutukset ja vaikutukset eri väestöryhmiin) on kuvattu yleisellä tasolla. Alueelliset erot palvelujen järjestämiskustannuksissa eivät käy esityksestä riittävästi ilmi. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen kaltaisilla, väestörakenteeltaan ikääntyneellä ja harvaan asutulla alueella vaikutukset poikkeavat merkittävästi kansallisesta keskiarvosta. Tilastokeskuksen StatFin-väestörakennetilaston (päivitetty 31.3.2026) mukaan harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus on Pohjois-Karjalassa 15,3 prosenttia, kun koko maassa osuus on 4,5 prosenttia. Tämä rakenteellinen ero kasvattaa erityisesti kotiin annettavien palvelujen järjestämiskustannuksia, mitä esityksen vaikutusarvio ei tunnista.

Komu Aino

Siun sote - Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveysten palvelujen kuntayhtymä